

بررسی فقهی – حقوقی مرز جنون و عقل

(با رویکرد حقوق و تکالیف زوجیه مبتلا به اختلالات روانی)

دکتر احمد رضا خزائی

(استادیار دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکز)

دکتر زینب مشهودی

(مدرس و پژوهشگر حوزه زن و خانواده)

سرشناسه	: خزایی، احمدرضا، ۱۳۴۶ -
عنوان قراردادی	: ایران. قوانین و احکام Iran. Laws, etc
عنوان و نام پدیدآور	: بررسی فقهی - حقوقی مرز جنون و عقل (با رویکرد بررسی حقوق و تکالیف زوجیت زوجه‌ی مبتلا به اختلالات روانی) / احمدرضا خزایی، زینب مشهودی
مشخصات نشر	: تهران: نشر میزان، ۱۳۹۸
مشخصات ظاهری	: ۱۹۲ ص.
فروست	: نشر میزان: ۱۲۳۸.
شابک	: 978-622-212-039-9
وضعیت فهرست‌نویسی	: فیپا
یادداشت	: کتابنامه.
موضوع	: جنون (حقوق) -- ایران -- Iran -- Insanity (Law)
موضوع	: بیماران روانی -- ایران -- Iran -- Mentally ill
موضوع	: بیماران روانی -- روابط خانوادگی
موضوع	: Mentally ill -- Family relationships
موضوع	: حقوق خانواده -- ایران -- مقررات کیفری
موضوع	: Matrimonial actions (Islamic law)
موضوع	: دعاوی زناشویی (فقه)
موضوع	: Matrimonial actions (Islamic law)
شناسه افزوده	: مشهودی، زینب، ۱۳۶۶ -
رده‌بندی کنگره	: ۱۳۹۸ ب۴ خ/۳۸۸۴ KMH
رده‌بندی دیویی	: ۳۴۵/۵۵۰۴
شماره کتابشناسی ملی	: ۵۵۹۹۹۸۸

هرگونه تکثیر (اعم از چاپ، کپی، فایل الکترونیکی و...) از این اثر بدون اخذ مجوز از ناشر خلاف قانون بوده و پیگرد قانونی دارد.
لطفاً در صورت مشاهده، موارد را به شماره تلفن‌های ذیل اطلاع دهید.

۱۲۳۸

نشر میزان

بررسی فقهی - حقوقی مرز جنون و عقل

دکتر احمدرضا خزایی

دکتر زینب مشهودی

چاپ اول: تابستان ۱۳۹۸

قیمت: ۳۳۰۰۰ تومان

شماره: ۱۰۰ نسخه

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۲۱۲-۰۳۹-۹

دفتر مرکزی: خ شهید بهشتی، بعد از چهارراه سهروردی، خ کاووسی‌فر، کوچه نکیسا، پلاک ۳۲، تلفن ۸۸۵۴۹۱۳۱
فروشگاه مرکزی: خ انقلاب، روبروی درب اصلی دانشگاه تهران، ابتدای خ فخررازی، پلاک ۸۳، تلفن ۶۶۴۶۷۷۰
واحد پخش و فروش: خیابان سمیه، بین مفتح و فرصت، پلاک ۱۰۴، تلفن ۸۸۳۴۹۵۲۹-۳۱
پست الکترونیکی: mizannasher@yahoo.com وب سایت: www.mizan-law.ir

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

لَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلَنَا بِالْبَيِّنَاتِ وَأَنْزَلْنَا مَعَهُمُ
الْكِتَابَ وَالْمِيزَانَ لِيَقُومَ النَّاسُ بِالْقِسْطِ

«سورة حديد، آية ٢٥»

فهرست مطالب

پیشگفتار.....	۱۳
مقدمه.....	۱۷
فصل اول - کلیات و مفاهیم.....	
مبحث اول - جنون.....	۲۱
۱- تعریف لغوی جنون.....	۲۳
۲- جنون در علم فقه.....	۲۴
۳- جنون در علم حقوق.....	۲۶
۴- جنون در علم روان‌شناسی.....	۲۷
مبحث دوم - سفاهت.....	۲۷
۱- سفه در لغت.....	۲۷
۲- سفه در علم فقه.....	۲۸
۳- سفه در علم حقوق.....	۲۹
۴- سفه در علم روان‌شناسی.....	۲۹
مبحث سوم - معتوه.....	۳۰
۱- تعریف لغوی.....	۳۰
۲- معتوه در علم فقه.....	۳۱
۳- تعریف اصطلاحی معتوه در علم حقوق.....	۳۲
۴- معتوه در علم روان‌شناسی.....	۳۲
مبحث چهارم: اختلالات روانی.....	۳۳
۱- تعریف لغوی.....	۳۳
۲- اختلالات روانی در علم فقه.....	۳۳
۳- اختلالات روانی در علم حقوق.....	۳۳
۴- اختلالات روانی در علم روان‌شناسی.....	۳۴
۵- مرز واژگان سفه، معتوه و جنون.....	۳۴

۶ □ بررسی فقهی - حقوقی مرز جنون و عقل

فصل دوم - دیدگاه روان‌شناسان در حوزه انواع اختلالات روانی. ۳۹

- مبحث اول - تحلیل روان‌شناسی انواع اختلالات روانی ۴۱
- ۱- اقسام اختلالات روانی ۴۲
- ۲- اختلال خلقی ۴۲
- ۳- دوره‌ی افسردگی یا کاهش خلق ۴۳
- ۴ - دوره‌ی خلق بالا یا مانیا ۴۴
- ۵ - انواع اختلال اضطرابی ۴۶
- ۱- اختلال هراس ۴۶
- ۲- اختلال وسواس جبری ۴۶
- ۳- اختلال تنش پس از رویداد ۴۶
- ۴ - اختلال اضطراب اجتماعی ۴۷
- ۵ - اختلال اضطراب فراگیر یا منتشر ۴۷
- ۶ - اختلال ترس‌های خاص ۴۷
- مبحث دوم - علائم ابتلاء به اختلال اضطراب ۴۸
- ۱- دلایل ابتلاء به اختلال اضطراب ۴۸
- ۲- زن بودن ۴۸
- ۳- رویدادهای کودکی ۴۹
- ۴- استرس ناشی از یک بیماری ۴۹
- ۵- جمع شدن استرس ۴۹
- ۶- خصوصیات شخصی ۴۹
- ۷- سابقه خانوادگی اضطراب ۴۹
- ۸- مصرف مواد مخدر ۴۹
- ۹- اختلال روان پریشی ۴۹
- ۱۰- علائم روان پریشی ۵۰
- ۱۱- تفکر گیج و مبهم ۵۰
- ۱۲- اعتقادات غلط ۵۰
- ۱۳- توهم ۵۱

فهرست مطالب □ ۷

مبحث سوم - مراحل روان پریشی	۵۱
۱- مرحله‌ی مقدماتی	۵۱
۲- مرحله‌ی حاد	۵۱
۳- مرحله‌ی بهبودی	۵۱
۴- انواع روان پریشی	۵۱
۵- روان پریشی ناشی از مصرف مواد مخدر	۵۲
۶- روان پریشی ناشی از صدمات مغزی	۵۲
۷- روان پریشی واکنشی گذرا	۵۲
۸- اختلال شبه جسمی	۵۲
۹- انواع اختلال شبه جسمی	۵۲
۱۰- اختلال ناشی از مصرف مواد مخدر	۵۳
۱۱- اختلال خوردن	۵۳
۱۲- انواع اختلال خوردن	۵۳
۱۳- بی‌اشتهایی عصبی	۵۳
۱۴- پرخوری عصبی	۵۴
۱۵- اختلال خوابیدن	۵۴
۱۶- انواع بی‌خوابی	۵۴
۱۷- بی‌خوابی گذرا	۵۴
۱۸- بی‌خوابی کوتاه مدت	۵۵
۱۹- بی‌خوابی مزمن	۵۵
مبحث چهارم - دلایل ابتلاء به اختلال خواب	۵۵
۱- اختلال شخصیت	۵۵
۲- اختلال انطباقی	۵۶
۳- علائم اختلال انطباقی	۵۶
۴- اختلال روان تنی	۵۷
۵- انواع اختلال‌های روان تنی	۵۷
۶- اختلال کنترل تکانه	۵۸

۸ □ بررسی فقهی - حقوقی مرز جنون و عقل

- ۷- اختلال جنسی ۵۸
- ۸- اختلال شناختی ۵۹
- ۹- اقسام اختلال شناختی ۵۹
- ۱۰- روان آشفتگی یا دلیریم ۵۹
- ۱۱- زوال عقل یا دمانس ۵۹
- ۱۲- اختلال حافظه و یادگیری یا آمنزیا ۵۹
- ۱۳- اختلال شیزوفرنی ۶۰
- ۱۴- علائم اختلال شیزوفرنی ۶۰
- ۱۵- علائم منفی ۶۰
- ۱۶- علائم مثبت ۶۰
- ۱۷- علائم شناختی ۶۱

فصل سوم - مرز میان جنون و عقل در فقه اسلامی ۶۳

- مبحث اول - بررسی اقسام و معیارهای عقل و جنون در منابع فقهی - حقوقی ۶۵
- ۱- جنون ادواری ۶۵
- ۲- جنون اطلاق ۶۶
- ۳- عقل و جنون در قرآن ۶۷
- ۴- عقل و جنون در روایات اسلامی ۶۸
- ۵- نشانه‌های عقل و عاقل در نگاه امام (ع): ۷۴
- ۶- موانع و عوامل بازدارنده رشد عقل ۷۵
- ۷- شهوت ۷۶
- ۸- غضب ۷۷
- ۹- غفلت و بی توجهی ۷۸
- ۱۰- عجب و خودبینی ۷۸
- ۱۱- ارتباط فقهی جنون، سفه و معتوه با اختلالات روانی ۸۰
- ۱- بررسی ارتباط فقهی جنون با اختلالات روانی ۸۰
- ۲- آیات ۸۲

فهرست مطالب □ ۹

۳- روایات.....	۸۴
۴- اجماع.....	۸۵
۵- عرف.....	۸۶
مبحث دوم - ارتباط فقهی جنون با اختلالات روانی قابل درمان.....	۸۸
۱- اختلال انطباقی.....	۸۸
۲- اختلال شخصیت.....	۸۹
۳- اختلال کنترل تکانه.....	۸۹
۴- اختلال اضطرابی.....	۸۹
۵- اختلال شبه جسمی.....	۹۰
۶- اختلال ناشی از مصرف مواد مخدر.....	۹۰
۷- اختلال خوردن.....	۹۰
۸- اختلال خوابیدن.....	۹۱
۹- اختلال روان تنی.....	۹۱
۱۰- اختلال جنسی.....	۹۲
مبحث سوم - ارتباط فقهی جنون با اختلالات روانی غیر قابل درمان.....	۹۲
۱- اختلال خلقی.....	۹۲
۲- اختلال روان پریشی.....	۹۳
۳- اختلال شناختی.....	۹۳
۴- اختلال شیزوفرنی.....	۹۴
۵- ارتباط فقهی معتوه و سفه با اختلالات روانی.....	۹۴
۱- معتوه.....	۹۴
۲- تشخیص عقب ماندگی.....	۹۵
۳- روایات.....	۹۶
۴- اجماع.....	۹۷
مبحث چهارم - ارتباط فقهی معتوه و سفه با اختلالات روانی قابل درمان.....	۹۸
۱- اختلالات روانی.....	۹۸
۲- اختلال انطباقی.....	۹۹

۱۰ □ بررسی فقهی - حقوقی مرز جنون و عقل

- ۳- اختلال شخصیت ۹۹
- ۴- اختلال کنترل تکانه ۹۹
- ۵- اختلال اضطرابی ۱۰۰
- ۶- اختلال شبه جسمی ۱۰۰
- ۷- اختلال ناشی از مصرف مواد مخدر ۱۰۰
- ۸- اختلال خوردن و خوابیدن ۱۰۱
- ۹- اختلال روان تنی ۱۰۱
- ۱۰- اختلال جنسی ۱۰۱
- مبحث پنجم - ارتباط فقهی معتوه و سفه با اختلالات روانی غیر قابل درمان ۱۰۲
- ۱- اختلال خلقی ۱۰۲
- ۲- اختلال روان پریشی ۱۰۳
- ۳- اختلال شناختی ۱۰۳
- ۴- اختلال شیزوفرنی ۱۰۳
- ۵- بررسی ادله‌ی فقهی در تبیین مفهوم سفه ۱۰۴
- ۱ - سفاهت ۱۰۴
- ۲ - آیات ۱۰۵
- ۳ - روایات ۱۰۸
- ۴ - اجماع ۱۰۹

فصل چهارم - آثار ابتلائات روانی زوجه در زمینه‌ی حقوق و تکالیف

- با زوج ۱۱۱
- مبحث اول - احکام صادره پرونده‌های مرز میان جنون و عقل در حقوق ایران ۱۱۳
- ۱ - فقدان عقل رافع مسئولیت کیفری است ۱۱۳
- ۲ - در مجنون ادواری اصل بر جنون است ۱۳۸
- نمونه رأی: در خصوص مجنون ادواری اصل برحالت جنون او بوده مگر خلافش ثابت شود. ۱۳۸
- مبحث دوم - آثار ابتلائات روانی زوجه نسبت به حقوق وی با زوج ۱۴۵
- ۱ - استحقاق مهریه ۱۴۵
- ۲- ارتباط علم زوج به اختلال روانی زوجه، در استحقاق مهریه ۱۴۶
- ۳- روایت ۱۴۶

فهرست مطالب □ ۱۱

۴- عرف و شیوه‌ی عملی خردمندان.....	۱۴۷
۵- اجماع فقها.....	۱۴۷
مبحث سوم - استحقاق مهریه در اختلالات روانی زوجه.....	۱۴۹
۱- اختلال خلقی.....	۱۴۹
۲- اختلال روانی جنونی - شناختی.....	۱۵۰
۳- استحقاق مهریه در اختلالات روانی معتوهی - سفهی زوجه.....	۱۵۱
مبحث چهارم - استحقاق نفقه.....	۱۵۳
۱- بررسی اثر جهل زوج قبل از عقد نکاح، نسبت به ابتلاء زوجه به اختلالات روانی.....	۱۵۵
۲- استحقاق نفقه در اختلالات روانی زوجه.....	۱۵۷
۳- استحقاق نفقه در اختلالات روانی جنونی زوجه.....	۱۵۷
۴- استحقاق نفقه در اختلالات روانی معتوهی - سفهی زوجه.....	۱۵۹
مبحث پنجم - استحقاق اجرة المثل.....	۱۶۰
۱- موارد تعلق اجرة المثل به زوجه.....	۱۶۲
۲- استحقاق اجرة المثل در اختلالات روانی جنونی زوجه.....	۱۶۳
۳- استحقاق اجرة المثل در اختلالات روانی معتوهی - سفهی زوجه.....	۱۶۶
مبحث ششم - آثار ابتلائات روانی زوجه نسبت به تکالیف وی در ارتباط با زوج.....	۱۶۹
۱- تکلیف به اذن از زوج.....	۱۷۰
۲- اذن از زوج در اختلالات روانی جنونی زوجه.....	۱۷۲
۳- اذن از زوج در اختلالات روانی معتوهی - سفهی زوجه.....	۱۷۳
۴- سکونت در منزل زوج.....	۱۷۴
۵- سکونت در منزل زوج در اختلالات روانی جنونی زوجه.....	۱۷۵
۶- سکونت در منزل زوج در اختلالات روانی معتوهی - سفهی زوجه.....	۱۷۵
۷- باردار شدن.....	۱۷۶
۸- باردار شدن در اختلالات روانی جنونی زوجه.....	۱۷۷
۹- باردار شدن در اختلالات روانی معتوهی - سفهی زوجه.....	۱۷۸
نتیجه‌گیری و ارائه راهکار.....	۱۷۹
منابع فارسی و عربی.....	۱۸۳